

ילד רע מבית טוב: איך צמח ילד כמו עשו בביתם של האבות? מבוסס על לקו"ש כ/109 ואילך

שלושה אנשים ניהלו דיון מתי מתחילים החיים? הראשון אמר: ברגע ההיריון. השני אמר: ברגע הלידה. השלישי טען כי שניהם טועים: החיים מתחילים אחרי שהילדים עוזבים את הבית...

לא צריך לערוך מחקר אקדמי כדי לדעת שמסובך להיות הורה בימינו. כל המחקרים שנערכו בנושא מעידים שמשמית גידול הילדים עומדת בתחתית סולם התחומים שגורמים אושר ושמחה בטווח הקצר. אנחנו נהנים לקרוא ספר טוב, לעשות פעילות גופנית, ללכת לקניות, אבל לגדל ילדים זה 'לחיות בתוך חזית-קרב'. לגדל ילדים זה 'לאהוב אותם אבל לשנוא את החיים'...

ולפעמים זה הולך קשה במיוחד. לעיתים הורים זוכים לילד מאכזב, טיפוס מרדן שעושה טעויות ומקבל החלטות שגויות. וכאן ההורים מהרהרים לעצמם בשקט בשאלה הקשה מכול: האם הם אשמים? האם העובדה שהילד צמח עקום מעידה כי החקלאי לא מוצלח?

בשנים הראשונות לקום המדינה הונהג 'משטר צנע'. המשק לא הצליח לייצר את כמות המזון עבור המוני העולים שהגיעו ארצה והממשלה הנהיגה מדיניות קיצוב קפדנית. 60 גרם קמח ו-60 גרם סוכר לנפש ליום. המחסור הורגש בעיקר בבשר והמדיניות הייתה מחמירה: 75 גרם בשר לנפש לחודש.

מספרים על אחת הנשים החשובות במדינה, רעיית אחד מראשי השלטון, שערגה לבשר טרי. היא הלכה לקנות בשר בשוק השחור וכדי להסתיר אותו, הניחה את הבשר בתוך עגלה של תינוק. עברה שכנה והתעניינה מי הילד בעגלה? - 'זה הנכד שלנו'. השכנה הציצה לתוך העגלה ואמרה: 'הוא באמת דומה לסבא שלו'...

אנחנו רוצים לבחון את השאלה לאור המקרה הקשה ביותר בתורה. אף זוג הורים בתורה לא מתמודד עם ילד מטורף, מופרע ומושחת כמו עשו. עברייך בכיר שאמור לשבת מאחורי סורג ובריח. והשאלה הגדולה היא: איך זה קרה? כיצד צמח טיפוס מעורער כמו עשו בערוגה של יצחק ורבקה?

במקום להאריך במילים, הבה נפתח את הדיון עם וארט קצר על המילים הראשונות של הפרשה.

1. בראשית כה, יט: ואלה תולדות יצחק בן-אברהם: אברהם הוליד את-יצחק.

כמובן, זה פסוק מוזר: אם יצחק הוא בן אברהם, ברור שאברהם הוא אביו של יצחק?

רש"י: לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה, שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה הימנו. מה עשה הקב"ה? צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם והעידו הכול: אברהם הוליד את יצחק.

ההדגשה "אברהם הוליד את יצחק" באה לקבוע באופן נחרץ שיצחק הוא בן אברהם. וכאן עולה שאלה פשוטה: אם ישנה מחשבה אחרת, שיצחק הוא בנו של אבימלך, מדוע ממתינה התורה לשלול זאת עד כאן, כשיצחק היה בן **שישים שנה**? (העקדה הייתה בגיל 37, הוא התחתן בגיל 40 וילד את יעקב ועשו בגיל 60). ברור שהמקום של ההבהרה הזו הוא בפרשת וירא מיד בעת לידת יצחק?

ישנו ביאור מבהיל על כך. רבי ישראל איסרלין היה מגדולי פוסקי אשכנז לפני חמש מאות שנה. הוא כתב ספר חשוב שמצוטט תדיר בספרי הפוסקים בשם "תרומת הדשן" וכתב גם חיבור על התורה.

פירוש הרב ישראל איסרלין (מחבר שו"ת תרומת הדשן): יש לפרש דדוקא כאן הוזקק לפרש שהייתה תשובה לליצני הדור בקלסתר פניו... ומדוע לא כתב אברהם הוליד את יצחק בכמה פסוקים לפני זה דכתיב דיצחק בן אברהם היה? אלא לפי שהיה עשיו יוצא ממנו שהיה רשע גמור ואמרו

ליצני הדור ודאי **מאבימלך נולד יצחק שהוא רשע** ואילו שרה צדקת, ולכן יצא יצחק משניהם והוליד גם כן אחד רשע ואחד צדיק בטיפה אחת ... לכן צר קלסתר פניו.

הטענה של ליצני הדור התעוררה רק אחרי שעשו נולד. כל עוד הם ראו את יצחק עולה תמימה, לא עלה בדעתם שהוא נולד מאיש שפל כמו אבימלך. אבל כאשר נוכחו לראות את היצור המעורער שיצא מחיקם של יצחק ורבקה, הם אמרו: זה לא יתכן, זוג הורים קדושים כמו יצחק ורבקה לא יכולים ללדת עבריין כזה. הכרח לומר שיצחק עצמו נולד מזרע מעורב של אבימלך ושרה ולכן נולדו ממנו תאומים: ילד אחד קדוש כמו שרה ואחד שפל כמו אבימלך.

למה הדבר דומה? להורים לבנים שיילדו ילד שחור, ברור שיעלה ספק צורם אודות הייחוס של הנולד.

ואכן, הקב"ה לא זלזל ברכילות הזאת. ה' לא ביטל אותה במילים: "נו, אז אמרו" ... להיפך: ה' טרח וצר את פניו של יצחק בדומה לאברהם כדי לשלול את הטענה שלהם. שכן מדובר באמת בטענה חזקה. התורה היא זאת שמאמינה מאוד בייחוס ובתורשה. תמיד כשהתורה מציגה אדם היא מייחסת אותו **דורות אחורה**, משום שהילדים הם במידה רבה בבואה של המקום בו גדלו. אם רואים ילד מוצלח או בעייתי – הסתברות גבוהה שהכתובת נמצאת אצל ההורים שלו.

הנה דוגמה ידועה בתחום החיובי. לגבי התנא רבי יהושע בן חנניה נאמר במשנה: "אשרי יולדתו". ומסבירים המפרשים כי זאת הייתה הזכות של אימא שלו שכבר בעת ההיריון, התדפקה על דלתות בית המדרש והתחננה לשאת תפילה על הילד שיגדל להיות תלמיד חכם. אחר כך היא הניחה את עריסתו בבית המדרש כדי שישמע מינקות קול תורה.

וכך בתחום השלילי: **סוכה נו:** מעשה במרים בת בילגה שהמירה דתה והלכה ונשאת לסרדיוט ממלכת יוונים. כשנכנסו יוונים להיכל היתה מבעטת בסנדלה על גבי המזבח ואמרה לוקוס לוקוס [זאב, זאב] עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל ואי אתה עומד להם בשעת הדחק? כששמעו חכמים בדבר קנסו את כל משמרת הכהונה של משפחתה ... ומשום הבת קנסו לכל המשמרת?! אמר אביי: כן, כמו שאומרים אנשים: **שיחת התינוק בשוק היא משיחת אביו או אמו בבית.**

וכיון שכן, עולה בעוצמה השאלה: כיצד נוצר ילד כה מעורער בביתם של יצחק ורבקה?

חשוב לחדד גם את ההבדל בין עשו לישמעאל: ישמעאל הוא גוי. הוא נולד מאימא גויה. לכן ישמעאל גורש מבית אברהם ולא צמח בארץ ישראל. עשו, לעומת זאת, הוא ילד שלנו. עשו הוא ילד יהודי שנולד מזוג הורים קדושים, כדברי הגמרא (קידושין יז, ב): "עשו – ישראל מומר הוא".

לכן עשו אינו מורחק מהבית. להיפך: התורה מספרת בהמשך כי יצחק אבינו התעורר ורש"י מסביר באחד הפירושים כי יצחק איבד את מאור עיניו כתוצאה מנשותיו הנוכריות של עשו שהיו מקטרות לעבודה זרה **בתוך ביתם של יצחק ורבקה**. והגע בדעתך: יצחק היה יכול לומר לו: 'אתה כבר בן ארבעים, קח אחריות על החיים שלך ותלך לשכור דירה'. אך יצחק מאבד את כוח הראיה ואינו מרחיק את בנו מביתו. שכן עשו הוא הילד של כלנו. עשו הוא הפרחח היהודי הראשון. והשאלה המתבקשת היא כאמור: כיצד נולד טיפוס כה מסובך לזוג הורים מושלם כמו יצחק ורבקה?

ב. נפתח את השיעור עם כמה תחנות מחייו של עשו ונבין עד כמה מדובר ביצור לא רגיל, לא-נורמטיבי. הסיפור הבא מסכם את האישיות המורכבת שלו: רבי יונתן בן עוזיאל מספר על אירוע שהתרחש שנים מאוחר יותר. יעקב אבינו הסתלק במצרים וילדיו נשאו את גופתו אל מערת המכפלה. בפתח המערה המתין להם עשו עם קבוצת חיילים והכריז כי מקום הקבורה שייך לו. שכן יעקב כבר קבר את לאה ולכן המקום השני שייך לו. בני יעקב זכרו כי אביהם אמר שהוא קנה את מקום הקבר מעשו והם שלחו את נפתלי, 'אילה שלוחה', להביא את שטר המכירה ממצרים.

בינתיים עמד שם אחד הנכדים של יעקב, חושים בן דן. הוא היה חרש-אלם ולא הבין בדיוק את הוויכוח. חושים רק ידע שסבא שלו שוכב בביזיון על הרצפה ועשו האדמוני מעכב מלקבור אותו. הוא לקח מקל, היכה בראשו של עשו והראש נחתך מהגוף והתגלגל עד מקום קבורתו של יצחק אבינו. בני עשו המבוהלים נטלו את גופתו הכרותה של אביהם וקברו אותה בחצר מערת המכפלה.

2. תרגום יונתן בן עוזיאל נ"ג: לקחו אותו בניו לארץ כנען ונשמע הדבר לעשו הרשע ולקח עמו חיילים לחברון ולא הניח ליוסף לקבור את אביו במערת המכפלה. רץ נפתלי להביא שטר מכירה שכתב עשו ליעקב על חלקו במערה. רמזו לחושים בן דן ולקח חרב וכתב ראשו של עשו והיה הראש מתגלגל לתוך המערה ונח בחיקו של אביו יצחק. ואת גופו של עשו קברו בניו בחצר המערה.

מוסבר בספרי חסידות (ראו לקו"ש טו/193 ואילך) כי הסיפור הזה ממחיש את סיפור החיים המסובך של עשו. מצד אחד, עשו היה אדם עם כוחות גדולים. כראוי לבנם של יצחק ורבקה. ולכן הראש שלו התגלגל אל תוך המערה וקבור שם עד היום, בחיקו של אביו אוהבו, יצחק. העוצמה הרוחנית של עשו באה לידי ביטוי מעשי ומציאותי בכך שלא היה בכל הדורות אדם שכיבד את אביו כמו עשו.

בראשית רבה סב, טז: אמר ר' שמעון בן גמליאל: כל ימי הייתי משמש את אבא ולא שמשתי אותו אחד ממאה ממה שממש עשו את אביו. בשעה שהייתי משמש את אבא, הייתי משמשו בבגדים מלוכלכין ובשעה שהייתי יוצא לדרך הייתי יוצא בבגדים נקיים, אבל עשו, בשעה שהיה משמש את אביו, לא היה משמשו אלא בבגדי מלכות. אמר אין כבודו של אבא להיות משמשו אלא בבגדי מלכות.

הכוונה היא לדברי התורה המסופרים לקמן כי כאשר יעקב נכנס לקבל את הברכות מאביו, רבקה הליבישה אותו ב"בגדי עשו החמודות". מוסבר במדרש כי הכוונה הייתה למערכת בגדים עילאית. היו אלו בגדי התאנה שתפר ה' לאדם וחווה בגן עדן אחרי החטא. הבגדים הללו עברו מדור לדור והתגלגלו עד המלך נמרוד. הוא היה לובש אותם בעת היציאה לצייד והקדושה של הבגדים הייתה מפילה את החיות תחתיו. כאשר נכנס עשיו לעסקי הצייד, שמע על הבגדים המופלאים שמפילים את החיות תחתיהם והחליט להשתלט עליהם. הוא ירה חץ בנמרוד ופשט ממנו את הבגדים. עשיו לבש את הבגדים וחש את התרוממות הרוח שהם מעוררים בו – אך אז החליט שהבגדים נעלים מדי עבור הצייד, הם יהיו מוקדשים לכבודו של אבא. בכל ערב היה נכנס עשיו להכין ארוחת ערב לאביו הזקן והיה מתעטף קודם ב"בגדי עשו החמודות", בבגדים הקדושים של גן העדן.

זה צד אחד לאישיותו של עשו, אך מצד שני, כגודל העוצמה הרוחנית שלו – כך הייתה הקריסה הפיזית שלו. לעשו היה גוף מוצף-תאווה שמשך אותו עמוק לתוך העולם הזה. ולכן הגוף שלו נקבר מחוץ למערה, הוא היה שפל מדי בכדי להיכנס אל החלל הנעלה של מערת המכפלה.

הנה שני ביטויים קיצוניים לשפלות של עשו:

3. בראשית כה, כב: ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר: אם כן למה זה אנכי? ותלך לדרש את ה'.

אחרי עשרים שנה של ציפייה, הנס התרחש ורבקה נכנסה להיריון. אך אז היא חשה התרוצצות העוברים בתוכה – ובמקום להתרגש מהחיים הפועמים בקרבה, היא צעקה בייאוש: "למה זה אנכי?"

רמב"ן כה, כב: אם כן יהיה לי - למה זה אנכי בעולם? הלואי אינני, שאמות!

כמובן, התגובה הזו משונה עד מאוד. רבקה עוד לא התחילה לגדל ילדים והיא כבר מבקשת למות?! האם ככה מגיבה אישה ברת-מזל שזכתה לחוות נס אחרי עשרים שנה?! ועוד קשה: אם מדובר בבעיה רפואית כלשהי בהתפתחות העובר, עליה ללכת לרופא ולא 'לדרוש את ה'?"

רש"י: על כרחך המקרא הזה אומר דרשני, סתם מה היא רציצה זו? וכתב 'אם כן למה זה אנכי?' רבותינו דרשוהו לשון ריצה, כשהייתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר, יעקב רץ ומפרכס לצאת, וכשהייתה עוברת על פתחי עבודת אלילים - עשו מפרכס לצאת.

הוא אומר שרביקה הצדקת גידלה טיפוס מטורף: עובר שלא יצא לאוויר העולם וכבר מלא תשוקה לעבודת אלילים. וזאת עובדה שהיא נגד הסדר: הגמרא חוקרת מתי נכנס היצר הרע באדם ומגיעה למסקנה כי היצר נכנס בשעת הלידה. ולא רק שהיצר אינו מתפקד בשעת ההיריון, אלא מלאך מלמד תורה את העובר. והנה עשו לא נולד וכבר נסחף אל הסטרא אחרא.

סנהדרין צא,ב: אמר אנטונינוס לרבי: מאימתי יצר הרע שולט באדם? אמר לו משעת יצירה. אמר אנטונינוס: אם כן בועט במעי אמו ויוצא [יצר ההרס היה צריך לגרום לו להזיק לאימא ולצאת]? אלא משעת יציאה. אמר רבי: דבר זה למדני אנטונינוס ומקרא מסייעו, שנאמר: **לפתח חטאת רובץ**¹. אם כן, יצחק ורביקה הצדיקים מגדלים טיפוס כזה **שאינו מוכר לספרי הרפואה**. שפלות שלא מוכרת.

השנים חלפו, עשו נעשה בן 15 שנה והנה מספרת התורה על אירוע סתום:

בראשית כה,כט: ויזד יעקב נזיד ויבא עשו מן השדה והוא עיף: ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדם האדם הזה כי עיף אנכי ... ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה?

ילד בן 15 והוא עיף. הוא לא סתם עיף, אלא אומר בייאוש: "הנה אנכי הולך למות". מה קרה? למה ילד בן 15 מדבר על המוות? הרי עשו לא היה אדם חולה, הוא היה נער חסון שיוצא כל יום אל הצייד? יש סיבה אחת בגללה אדם מדבר על המוות: כשהוא פוגש את המוות. עשו ביצע באותו יום את הרצח הראשון בחייו. הוא שלח חץ בליבו של נמרוד כדי לחלץ את "בגדי עשו החמודות" ולכן עשו הגיע הביתה "עיף". זאת הייתה תחושת שיממון של נער בן 15 שנטל חיים.

רש"י: עיף – מרציחה.

[בכך מבארים המפרשים מה שיעקב דורש ממנו את הבכורה. והרי השאלה מתבקשת: כיצד יעקב מנצל רגע של חולשה כדי לסחוט מעשו את הבכורה? ובכלל כיצד ניתן לקנות בכורה? או שנולדת בכור או שלא נולדת בכור?]

אלא שזכויות הבכורה המדוברות הן **לא זכויות ממוניות**. התורה עוד לא הזכירה את ההלכה שהבכור נוטל פי שניים בירושת אביו. הכוונה היא לזכויות **רוחניות**. הבכור היה אמור לנהל את עבודת **המקדש**. וכיון שראה יעקב את הדם על הידיים של עשו, הוא נחרד לקחת ממנו את הבכורה, כדי שצאצאיו לא יהיו משרתי ה'. (בהתאם להלכה שכהן שרצח את הנפש אינו יכול לברך את ישראל).

ואחרי הצגת התמונה הנוראה הזו – על עבריין מהסוג הנמוך ביותר - שבה ועולה התדהמה: כיצד יצא טיפוס כה גרוע מחיקם של יצחק ורביקה? (ראו עוד בהערה²).

ג. הסיפור הבא התרחש בבית הכנסת במז'בוז' בליל ראש השנה. החזן עמד על מקומו והמתין לכניסת הבעש"ט. הבעש"ט נכנס אל בית הכנסת, אך במקום להתקדם אל מקומו הוא נעצר על יד הדלת. זה היה מוזר. מאות אנשים ממתנים והבעש"ט עומד. אחרי שהייה ארוכה, הבעש"ט התקדם אל מקומו בשמחה והתחיל את התפילה. אחרי החג הוא סיפר לתלמידיו:

כשנכנסתי אל בית הכנסת, ראיתי אדם שלא ביקר כאן עשרות שנים. בעברו היה בחור ישיבה שמאס בלימודיו ועזב את העיר. הוא פרק עול תורה ומצוות, התחתן עם אישה גויה וילד ילדים גויים. היום

¹ כיצד התעורר היצר הרע בעת ההיריון? המהרש"א מקשה כיצד התעורר היצר הרע בעשו אם הוא נכנס רק לאחר הלידה? העיון יעקב שם מבאר כי באמת יש יצר הרע בשעת ההיריון אלא שהוא **משתתק** תחת לימוד המלאך. משום שהתורה היא תבלין כנגד היצר הרע. אולם אצל עשו התרופה הזו **לא הספיקה**. היצר הרע הרים ראש גם כנגד הלימוד של המלאך.

² אפשר לתרץ כי עשו היה דומה ל"אחי האם", ללבן, אחיה של רביקה. ובאמת יש להעיר שאולי לכן מדגיש הרבי בשיחה כי עשו היה הרבה יותר **רשע מהמקובל**, עד שכבר בבטן האם השתוקק לעבודה זרה. וכנראה שרוע כזה לא יכול לבוא אפילו מלבן וחייב להיות לו שורש עמוק יותר.

הוא הזדמן לעיר וראה יהודים רצים ומתכוננים לחג. הוא שאל ילד עובר ברחוב מה קרה, והילד ענה בעיניים בורקות כי היום בלילה הוא יום הדין. הערב יפתח ה' את הספרים ויעבור על מעשיו של כל אדם. אותו יהודי התרגש, הוא נזכר בליל ראש השנה אצלו בבית, איך אבא יושב סביב השולחן ומחלק את התפוח עם הדבש ומאחל שנה טובה. הוא החליט להישאר כאן לתפילת ליל החג.

כשנכנסתי לבית הכנסת, המשיך וסיפר הבעש"ט, ראיתי אותו אווז סידור בידו ועמדתי להקשיב לתפילתו. שמעתי אותו אומר כך: 'רבש"ע, מה אוכל לומר לפניך? כל כך הרבה חטאתי והרשעתי וכיצד אתחיל בכלל? רבש"ע, אפרט לפניך את כל החטאים שחטאתי ויהיה זה לפניך כאילו אני מבקש מחילה עמוקה עליהם'. שמעתי את התפילה הזכה והרגשתי את התענוג האלוקי מההתעוררות שלו. כיצד המלאכים כולם מתאספים להאזין לבקשת החרטה. אמרתי לעצמי כי לא כדאי לי להתפלל עכשיו. שום מלאך לא יאזין אל התפילה שלי. המתנתי עד שהוא יסיים את השיחה הלבבית שלו ונכנסתי גם אני בשולי התפילה שלו, לנצל את נחת הרוח האלוקית מהבן השב הביתה.

הרמב"ם כתב הקדמה למסכת אבות והיא נקראת בשם "שמונה פרקים". בפרק השישי מצייר הרמב"ם שני טיפוסים מהותיים. הוא אומר שבני האדם נחלקים לשתי קבוצות: "החסיד המעולה" ו"הכובש את יצרו". יש אנשים שנולדו בבחינת "חסיד מעולה". הם נמשכים בטבעם אל הטוב, הם בעלי רגש טהור ואינם מתאוים אל הרע. לעומתם, אנשים רבים הם בבחינת "הכובש את יצרו". החיים שלהם משולים לרכבת הרים. הם רגישים, הם כעסניים, הם בעלי תאוה, הם מודעים לעצמם ולכן החיים שלהם הם קרב ארוך. הם רוצים ליהנות מכל הבא ליד ונאלצים למאבק של 24 שעות. איננו זקוקים לדוגמאות כדי לדעת עד כמה קשים החיים של "הכובשים את יצרם", הרי כולנו כאלה, ובכל זאת הנה דוגמא אחת:

הגמרא (קידושין פא) מספרת על קבוצת גזלנים שחטפה כמה בנות יהודיות. חכמים אספו כסף ופדו אותן מהשבי ואחר כך שיכנו אותן בקומה העליונה בביתו של "רב עמרם חסידא". הוא היה אדם מספיק גדול שאצלו לא יארע להן דבר. וכדי להיות בטוחים שאיש לא יחטא עמו, הסירו את גרם המדרגות שהוביל אל הקומה העליונה.

פעם יצא רב עמרם מהבית וראה את אחת השבויות. יצרו התעורר בו עד שהוא גילה כוחות אדירים וסחב לבדו את גרם המדרגות. פתאום הבין מהו הולך לעשות, אך לא מצא את הכוחות לעצור את עצמו. הוא נתן צעקה: "אש בבית רב עמרם" ואנשים החלו לרוץ אליו וכך הוא ניצל. התלמידים שלו הבינו מה קרה והתביישו בו מאוד. אמר להם: 'מוטב תתביישו בי בעולם הזה ולא בעולם הבא'.

מלחמת היצר מסובכת במיוחד לאור העובדה שהיא לא נגמרת לעולם. לכן אומרת המשנה באבות: "איזו גיבור – הכובש את יצרו, שנאמר: טוב ארך אפים מגיבור ומושל ברוחו מלוכד עיר". ההסבר הוא, שכיבוש עיר הוא מאמץ תחום בזמן ואילו מלחמת היצר אינה נגמרת לעולם.

רבינו בחיי (חובת הלבבות שער ייחוד המעשה ה) מביא משל לכך ממצביא ששב ממצח מהמלחמה. אמר לו היועץ: עכשיו סיימת את המלחמה הקטנה ועכשיו מתחילה המלחמה הגדולה.

מאיפה אנו אמורים לקבל השראה להילחם מלחמה כזו? מי אמור להיות המודל של כולנו למצביא המלחמה ביצר? הרבי מלובאוויטש אומר רעיון כביר: זה היה הייעוד של עשו. התכנית האלוקית הייתה שעשו יהיה המודל של "נופל וקם".

הרי כל הכוחות שישנם ליהודים נובעים מהאבות, מדור המייסדים. אולם האבות אינם יכולים להעניק השראה על מאבק ביצר, משום שלא היה להם דחף כזה. הם נולדו בבחינת "החסיד המעולה" ומעולם לא התמודדו עם פרץ כעס, קנאה, חמדנות ותאוה. זאת הייתה השליחות הייחודית של עשו: הוא היה אמור להיות המצביא של מלחמת "הכובש את יצרו".

אך עשו נכשל במאבק. יתכן שההסבר הוא פשוט וכואב עד מאוד: עשו לא הבין את השליחות שלו. הוא חש את התאוות האיומות בתוכו והגיע למסקנה שהוא אפס, כישלון, חסר סיכוי, אדם נטול יצר

טוב. עשו היה מביט על יעקב התמים ומגיע למסקנה שהוא חסר סיכוי. אך זאת הייתה טעות חמורה. משום שעשו לא נועד להיות יעקב. הוא נועד להיות עשו. התכלית שלו הייתה להעניק לקב"ה נחת רוח מסוג אחר לגמרי: את התענוג של אלו המפגינים את **אינסופיותו של הטוב**. אם ננקוט בדוגמא שמביא רבנו הזקן בתניא פרק כז: יעקב היה בבחינת 'סלט מתוק' ואילו עשו היה טבח שלוקח פריטים חריפים או חמוצים ומכין מהם סלט מתוק וערב לחיך.

חסיד חב"ד וחסיד ברסלב נפגעו בתאונת דרכים ומתו במקום (ל"ע). הם עלו למעלה ובית הדין פסק את דינם לגיהנום. הברסלב'ר התחיל לצעוק: "רבי נחמן, הבטחת שמי שיבקר בציון שלך ייצא מגיהנום ואני הייתי שם כל שנה". יצאה בת קול ואמרה: החסיד מוזמן להיכנס לגן עדן. החבדני"ק החל אף הוא לצעוק: "רבי, בגיל צעיר יצאתי לשליחות וקירבתי יהודים לתורה ולחסידות". יצאה בת קול ואמרה: **"אתה תהיה השליח בגיהנום"...**

שמונה פרקים להרמב"ם הפרק השישי: המושל בנפשו – אף שעושה המעשים הטובים והחשובים ... הוא מתאוה אל הפעולות הרעות ונכסף אליהם, אלא שכובש את יצרו ויחלוק עליו בפעולותיו אל מה שמעוררים אותו כוחותיו ותאוותו ותכונת נפשו ... אבל החסיד - הוא נמשך בפעולתו אחר מה שיעוררו אותו תאוותו ותכונתו, ויעשה הטובות והוא מתאוה ונכסף אליהם.

ליקוטי שיחות כ/111: לאבות היו שני סוגי תולדות בהתאם לשני מיני העבודה: יעקב היה 'איש תם יושב אהלים' – החסיד המעולה ואילו עשו היה 'איש יודע ציד' – בהתאם לעבודה של הכובש את יצרו. ההתמודדות הזו התחילה עוד מהיותם בבטן אימם, ויתרוצצו הבנים בקרבה ... הנטייה של עשו מלידתו אל עבודה זרה נועדה כדי לפעול את העבודה של הכובש את יצרו. רק היות שעשו היה בעל בחירה הוא קלקל במעשיו והוציא את הרע מהכוח אל הפועל.

אם כן, יצחק ורבקה לא היו אשמים בגורלו של עשו. הם היו רק כלי כדי להביא לעולם את (מי שהיה אמור להיות) בעל התשובה הראשון³.

ד. כאן ראוי להוסיף נקודה נפלאה שהאריך בה הרבי מלובאוויטש במקום אחר: אם עשו פישל – מי כן עשה את העבודה? מאיפה עם ישראל מקבל את ההשראה לעבודה של בעלי תשובה?

מ'החצי השני של עשו. מהאישה שהייתה אמורה להיות רעייתו. המדרש אומר כי לבן ורבקה כתבו ביניהם שטר תנאים: "הגדולה לגדול והקטנה לקטן". עשו הגדול יישא את לאה הגדולה ויעקב הצעיר יישא את רחל הצעירה. מה הקשר בין עשו הרשע ובין לאה הצדקת? מוסבר בספרי חסידות כי לאה הייתה בעלת תכונות של בעלת תשובה. היה בה את היסוד הנפשי של **המהפכנות**.

כך מספרת עליה התורה: "ועיני לאה רכות" - והגמרא מסבירה כי לאה הייתה בוכה על מר גורלה. היא נאבקה כנגד הכוונה לחתן אותה עם עשו והייתה בוכה בתפילה לקב"ה כי תזכה להתחתן עם יעקב. היסוד הנפשי של לאה היה כזה שהיא לא קיבלה את המציאות כמו שהיא. היא ידעה את הסוד הגדול מכולם: **הקב"ה יוצר בעיות כדי שנתקן אותם**.

ואכן, נשים לב אל העובדה המהממת: הילדים של לאה הם אלו שהביאו לעולם את היכולת לשוב. "ראובן פתח בתשובה תחילה", והרבה יותר מרשים מכך הוא התיקון של יהודה. הבה ניזכר בסיפור עם תמר: אחרי שקרה מה שקרה עם תמר, יצאה שמועה בעיר כי "תמר הרתה לזנונים". הביאו אותה לפני יהודה שהיה רב העיר והוא דן אותה לשריפה. תמר לא אמרה כלום לאף אחד, נפרדה מהידידים והתכוננה לעלות על המוקד.

³ **וארט חד:** ישנה הלכה מעניינת לגבי שני השעירים ביום כיפור, שהם צריכים להיות שווים בדמים, בקומה ובמראה. מדוע? כדי ללמדך שהבחירה **מי יילך לה' ומי יילך לעזאזל** היא לפעמים **גורל בלבד!** אין לכך סיבה והסבר הגיוני. **והנמשל מכך לגבי גידול הילדים מובן מאליו**. נזכה כולנו לנחת רוח יהודי וחסיד.

רגעים לפני השריפה, "היא מוצאת!", היא ביקשה להעביר ליהודה בשקט את השקית עם החותמת והפתילים שהשאיר אצלה. כעת היו ליהודה שתי אפשרויות: הוא היה יכול להיכנס למיטה, להמתין שיחלפו שעתים, ישרפו אותה באש והסיפור כולו מאחוריו. אך יהודה יוצא החוצה וצועק שתי מילים: "צדקה ממני" – ממני היא מעוברת. ומציל אותה ואת עובריה ממוות.

מאיפה הכוח הזה? זה מה שהוא למד מאימא שלו. לאה לימדה אותם שאנחנו לא "חסידי מעולה", אנחנו "הכובש את יצרו". יעקב, רחל, יוסף, בנימין – אצלם הכול הולך חלק, התפקיד שלנו במערכת להיות פותרים בעיות. אלוקים לא מבקש מאתנו להיות מושלמים, הוא תובע מאתנו להיות מתקנים.

ליקוטי שיחות לה/153: יסוד החילוק בין עבודת השבטים – שבני לאה עניינם בעיקר עבודת התשובה ויוסף ובנימין עבודת הצדיקים - שורשו באימהות: לאה שייכת לעבודת התשובה ורחל לעבודת הצדיקים. ולכן רחל היא יפת תואר ויפת מראה, עבודת הצדיקים בלי מום ולאה מורה על עבודת התשובה, 'ועיני לאה רכות', בכיה קשורה עם תשובה ... וזהו הפירוש הפנימי במאמר חז"ל: 'הגדולה לגדול והקטנה לקטן', לאה שהיא בחינת בעל תשובה שייכת להחזיר עשו למוטב.

ונסיים: האדמו"ר האמצעי, בנו של בעל התניא, חלם פעם חלום מוזר מאוד. הוא ראה את אביו ואת רבו של אביו, המגיד ממעזריטש, עומדים על שפת הנהר ומתכוונים לחצות את הנהר. המגיד לקח חתיכת קרש וחצה עמה את המים – אולם הקרש נטה מעט בהפלגה. אחר כך לקח התלמיד הצעיר – בעל התניא – אף הוא קרש והפעם ההפלגה עברה חלק לגמרי.

שאל האדמו"ר האמצעי את אביו לפשרו של החלום המוזר: כיצד יתכן שהתלמיד עלה על רבו? ענה בעל התניא: אני נושא זכות אחת שלא הייתה לרבי. המגיד יצר חסידים גדולים, אך אני עשיתי בעלי תשובה. והנחת רוח האלוקית מבעלי התשובה עולה על התענוג מהחסידיים המעולים.

זאת גם הסיבה, כידוע, שמשיח צדקנו יבוא משבט יהודה ולא משבט יוסף. משום שתפקידו של המשיח הוא לעורר בכולנו את כוח התשובה והתיקון של הרע, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

**כתיבת השיעור והפצתו באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי רבנו ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי-נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת ר' יוסף דב**